

Opetusministeriö

Kommenttipyyntönne 12.5.2008

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI KUVAOHJELMIEN TARKASTAMISESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Kuvaohjelmatyöryhmän jäsenille on annettu mahdollisuus kommentoida luonnosta myös kirjallisesti. Kuluttajavirasto esittää kunnioittaen kommentteinaan seuraavaa:

Pidämme ehdotettua lainmuutosta sinänsä perusteltuna. Erityistä huomiota on kuitenkin kiinnitettävä alaikäisten asemaan internetin ja siellä saatavilla olevien ohjelmien käyttäjinä.

Luonnoksen sivulla 2 todetaan, että tilausohjelmopalvelun käyttäjä voi olla myös alaikäinen ja on mahdollista, että lapset tilaavat katseltavikseen alle 18-vuotiailta kiellettyjä ohjelmia. Kuvaohjelmalain mukaan palvelun tarjoaja on velvollinen huolehtimaan siitä, että alle 18-vuotiaiden saatavilla on vain heille lain mukaan esitettäväksi tai levitettäväksi hyväksytyt ohjelmia.

Kuten luonnoksessa todetaan, tilausohjelmopalveluiden (video-on-demand) tarjonta on lisääntynyt viime vuosina ja ohjelmia voidaan levittää yhä useamman kanavan kautta. Tällä hetkellä alaikäisen on mahdollista tilata internetin kautta tekstiviestillä alle 18-vuotiailta kiellettyjä aikuisviihde-elokuvia tietokoneelle tai mobiilipalveluna suoraan kännykkään. Palvelun tarjoajat eivät yleensä varmista millään tavalla tilaajan ikää.

Televisioyhtiöiden Netti-TV:t tarjoavat sekä maksullisia että ilmaisia ohjelmopalveluita; mm. elokuvia, sarjoja, ajankohtaisohjelmia yms. Tarjolla on kaiken ikäisille suunnattua, usein jo TV:ssä esitettyä tai tulevaa ohjelmasisältöä. Maksullisen ohjelman voi maksaa luottokortilla, verkkopankin kautta, mutta **myös tekstiviestillä. Tällöin ohjelmat ovat vapaasti myös alaikäisten saatavilla.** Tekstiviestitilaus edellyttää yleensä sitoutumista monimutkaisiin palvelun käyttöehtoihin.

Ilmaisia ohjelmopalveluita voi katsoa suoraan tietokoneelta ja ohjelmat ovat kaikkien internetin käyttäjien saatavilla. Ohjelmatietojen yhteydessä ei ole välttämättä mainittu lainkaan TV:ssä noudatettavia suositusikärajoja. Huomattava on, että esim. 7- vuotias ekaluokkainen voi katsoa koulun jälkeen kotikoneelta K-15 TV-sarjaa, joka esitetään TV:ssä vasta klo 21 jälkeen.

Lapsi sopijakumppanina

Holhoustoimesta annetussa laissa säädetään vajaavaltaisen asemasta. Lain 4 luvun 23 §:n mukaan vajaavaltaisella ei ole oikeutta tehdä sopimuksia tai muita oikeustoimia, jollei laissa ole toisin säädetty. Lain 24 §:n mukaan vajaavaltainen voi itsenäisesti tehdä vain oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Alaikäiset tarvitsevat siten pääsääntöisesti huoltajiensa suostumuksen tekemiinsä oikeustoimiin.

Suostumuksen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon muun muassa ostajan ikä ja ostoksen hinta ja laatu. Velkasuhteeseen sitoutumista ei voida koskaan katsoa vähämerkitykselliseksi oikeustoimeksi. Hyödykkeen laadun osalta merkitystä on puolestaan sillä, onko hyödyke sellainen, joita kyseisen ikäiset yleisesti ostavat, eli onko kyseessä alaikäiselle tavanomainen ostos.

Elokuvien ikäraajat ovat sitovia eli niitä on pakko noudattaa. Elokuva voidaan kieltää alle 7-, alle 11-, alle 13-, alle 15- ja alle 18-vuotiailta. Se voidaan myös sallia kaikenikäisille. Alaikäiset eivät voi ostaa esim. alle 18-vuotiailta kiellettyjä videoita tavallisesta kaupasta tai vuokrata niitä videovuokraamosta. Suomalaisessa yhteiskunnassa on vakiintunut ja yleisesti hyväksytty käsitys siitä, etteivät lapset voi itse päättää tällaisten elokuvien hankkimisesta. Lapsilla on oikeus olla altistumatta ikä- ja kehitystasoonsa sopimattomille ärsykkeille.

Lapsille ei voida markkinoida heille sopimattomia tuotteita tai palveluita. Siten myös näiden palvelujen tilaamisesta sopiminen on järjestettävä niin, ettei tilauksen tekeminen ole alaikäisille mahdollista. Verkkoympäristössä järjestelmän ylläpitäjän on rakennettava toimintaympäristö sellaiseksi, että vain täysi-ikäiset voivat käyttää hyväkseen tällaista palvelua. Teknisiin ongelmiin, matkapuhelimen liittämäsopimuksen ehtoon ja estopalveluihin ei voida vedota vastuusta kokonaan vapautuakseen. Alaikäisen asema markkinoinnin kohteena ja sopijakumppanina on otettava huomioon.

Palvelun tarjoajan vastuu

Uusitussa televisiodirektiivissä alaikäisten suojelua koskeva sääntely pysyy televisiotoiminnan osalta entisellään. Alaikäisille haitalliset ohjelmat tulee edelleenkin lähettää vain sellaisina aikoina, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisiota. Direktiivissä on myös uusia säännöksiä, jotka koskevat tilausohjelmalveluita. Direktiivin 3g artiklan mukaan *jäsenvaltioiden tulee tehdä tarvittavat toimenpiteet, että ohjelmat, jotka voivat vakavasti vahingoittaa alaikäisten fyysistä, henkistä tai moraalista kehitystä, ovat saatavilla vain sellaisella tavalla, etteivät tällaiset tilausohjelmalvelut ole alaikäisten ulottuvilla.* Direktiivissä ei ole yksityiskohtaisempaa sääntelyä siitä, minkälaisia toimenpiteitä käytännössä edellytetään.

Kyseisellä artiklalla ja vastaavalla kuvaohjelmalain säännöksellä ei ole merkitystä, elleivät palvelun tarjoajat tosiasiaa varmista sitä, että alaikäisen saatavilla ei ole alle 18-vuotiailta kiellettyjä ohjelmia. Yhtä tärkeää on se, että TV:n itsesääntelyyn perustuvat lähetyksaikoihin porrastetut suositusikärajat eivät jää internetissä vaille merkitystä, niin kuin nyt näyttää käyvän. Vanhemmilla ei ole mahdollisuutta valvoa samalla tavalla lastensa netin käyttöä kuin TV:n katselua, jossa lapsille sopimattomat ohjelmat on sijoitettu myöhäisiltaan. Lain mukaan vastuu on palvelun tarjoajalla, eikä sitä voi siirtää vanhempien kannettavaksi. Välineneutraliteetti edellyttää samoja pelisääntöjä mediasta riippumatta. On kestävä ajatus, että lapsen on mahdollista katsoa tietokoneelta mihin vuorokaudenaikaan hyvänsä ohjelmaa, joka televisiossa sijoitetaan myöhäisiltaan tai tilata tekstiviestillä K-18 elokuva, jota hän ei voi ostaa tai vuokrata muuten.

Edellä esitetty huomioon ottaen pidämme huolestuttavaa, että luonnoksessa ei tuoda lainkaan esiin sitä, miten TV-yhtiöt ja muut palvelun tarjoajat velvoitetaan käytännössä varmistamaan palvelun tilaajan tai käyttäjän ikä ja estämään alaikäisille sopimattomien ohjelmien oleminen lasten saatavilla. Kyseessä on erittäin merkittävä ja laajamittainen asia, kun ohjelmalveluiden tarjonta siirtyy yhä enemmän internetiin ja tulevaisuudessa myös

mobiilipalveluiden muodossa kännykkään. Kännykän estopalvelut eivät yksistään riitä ratkaisemaan asiaa. Vastuu on lain mukaan ensisijaisesti palvelun tarjoajalla, joka on velvollinen myös kehittämään riittävät tekniset ratkaisut.

Sopimusoikeuden peruseriaatteisiin kuuluu, että sopijakumppani tunnistetaan. Ennen toiminnan aloittamista järjestelmät on rakennettava sellaisiksi, että tiedetään, ketkä ovat sopimuksen osapuolet ja pystytään varmistamaan, että alaikäiset tekevät vain heille mahdollisia ostoksia. Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan toimintaohjelmassa tunnistaminen on otettu yhdeksi keskeiseksi hankkeeksi; sähköisten palveluiden käyttö edellyttää luotettavia ja helppokäyttöisiä tunnistamismenetelmiä.

Lopuksi viittaamme psykologian tohtori Anu Mustosen 18.5.2008 esittämiin kommentteihin, joita kannatamme erityisesti vedenjakaja klo 21 siirtämisen ja ohjelmien sisältökuvausten osalta.

Johtaja

Anja Peltonen

Lakimies

Katri Väänänen